

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Om veiledningen

Denne veilederen gir en introduksjon til praktisk bruk av livssyklus kostnader (LCC - Life Cycle Costing) i byggeprosjekter og i bygg- og eiendomsforvaltningen.

Hovedfokus er LCC, men veilederen omtaler også andre sentrale forhold i livssyklusplanlegging (LCP – Life Cycle Planning).

Veilederen er ikke uttømmende, men er ment å gi et bakteppe for bruk av LCC / LCP i ulike faser i en bygnings livssyklus, og for ulike aktører.

Veilederen er utarbeidet av MULTICONSULT på oppdrag fra Byggemiljø – Byggenæringens miljøsekretariat.

Ved bruk av veilederens innhold i andre sammenhenger, kreves kildehenvisning til MULTICONSULT og Byggemiljø.

Veilederen er bygget opp på følgende måte:

- Ved å klikke på hovedflik "Dette er LCC" øverst til venstre i bildet, fremkommer en meny til venstre som viser innholdet i veilederen.
- I tillegg er det gitt en kort omtale av de ulike fasene og bruk av LCC ved å klikke på de fire mindre flikene øverst i bildet, med tilhørende meny på venstre side.

Juni 2006

Dette er LCC

Bakgrunn

Hva er LCC

Bruksområder

Historikk

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Bakgrunn – Hva er LCC

Hva er LCC?

- LCC er en forkortelse for det engelske uttrykket Life Cycle Costing, tilsvarende livssyklus kostnader
- Livssyklus kostnader omfatter alle kostnader i løpet av en bygnings/bygningsdels levetid
- Konseptet er å danne et helhetlig bilde av et produkts livssyklus
- Metode og modell for vurdering av livssyklus kostnader er nedfelt i Norsk Standard 3454

Hvorfor LCC?

- Synliggjøre totale kostnader forbundet med en investering
- Muliggjør sammenligning av alternativer som grunnlag for å velge
- Hva gir mest kostnadseffektiv balanse mellom kapital- og driftskostnader. - Hva kan vinnes på driftssiden mot hvilken investering på kapitalsiden?
- Utarbeidelse av kostnadsrammer, FDV(U)- budsjetter, etablere nøkkeltall, avdekke forbedringsmuligheter, benchmarking etc
- I Lov om offentlige anskaffelser §6 stilles krav til LCC og miljø

Det er ikke et mål i seg selv å ha lavest mulig LCC, men det er et mål å synliggjøre LCC-konsekvenser ved de alternative valgmuligheter man har.

Dette er LCC

Bakgrunn

Hva er LCC

Bruksområder

Historikk

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Bakgrunn – Bruksområder

Bruksområder

- Utarbeidelse av kostnadsrammer
- Konsekvenser av investering
- Utarbeidelse av FDV(US)-budsjetter
- Alternativsvurderinger
- Konsekvenser ved endret bruk
- Basis for kostnadsdekkende husleie
- Benchmarking

Hvorfor økt oppmerksomhet?

Økende krav til synliggjøring av

- LCC-konsekvenser i alle faser
- Alternative valg ved investering
- Areal kostnader og husleie
- Årlige nøkkeltall som underlag for benchmarking
- Aktiv handling ved avvik
- Verdier i bygningsforvaltningen ved transaksjoner og i regnskap

Dette er LCC

Bakgrunn

Hva er LCC

Bruksområder

Historikk

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Bakgrunn – Historikk

Årskostnader/LCC

1978	Årskostnader i bygninger ble tatt opp som tema av RIF- utarbeidelse av hefte
1987	NS 3454 "Årskostnader for byggverk"
1987	RIF (Rådgivende Ingeniørers Forening), NBI (Norges Byggforsknings Institutt) og Statsbygg utarbeidet bok om beregninger av årskostnader
1993	RIF, NBI og Statsbygg utarbeidet tre bøker som beregningsanvisning med eksempler
2000	Revidert utgave av NS 3454 med navnet "Livssyklus kostnader for byggverk – prinsipper og struktur". Bla. Utvidelse av FDV til FDVU.
2001	Aktualisert bla gjennom revidert lov om offentlige anskaffelser §6 ...det skal tas hensyn til livssyklus kostnader og miljøkonsekvenser....
2004	Nordisk enighet om klassifikasjon

Bokstavenes inntog

V (vedlikehold):	1200-tallet
D (drift):	RIF 1978
F (forvaltning):	Bærum kommune ca 1980
FDV (i sammenheng):	NS 3454 Årskostnader 1987
U (utvikling):	Nytt rikshospital 1990
S (service / støtte):	CIB W70 1994
P (potensiale):	Rev. NS 3454 2000 Livssyklus kostnader
FM (Facility Management):	Tidlig på 90-tallet

Veiledning til praktisk bruk av LCC

Om veiledningen

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Definisjoner

Kontoplan

Beregningsmodell

Faktortabeller

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Norsk Standard 3454 - Definisjoner

Fra NS 3454:

Årlige kostnader beregnede eller registrerte kostnader for de enkelte år. Stilles opp iht kontoplan i NS 3454.

Livssyklus kostnader: samlebegrep for alle kostnader som opptrer i byggets levetid

Levetidskostnader: summen av alle kostnader neddiskontert til nåverdi
(Lk = prosjekt + neddisk. FDVU og avhendingskostnad)

Årskostnader: annuitet (like årlige kostnader) av levetidskostnaden
(Åk = annuitet av Lk)

Bokstavene:

K Kapitalkostnader (investering)

F Forvaltning

D Drift

V Vedlikehold

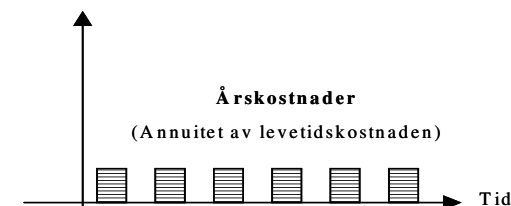
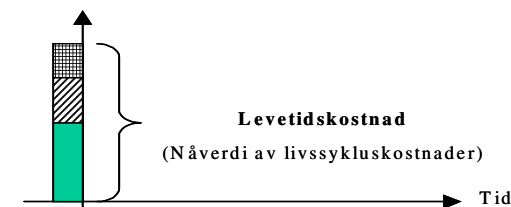
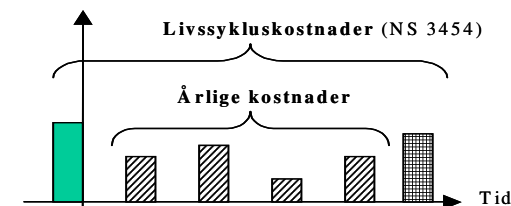
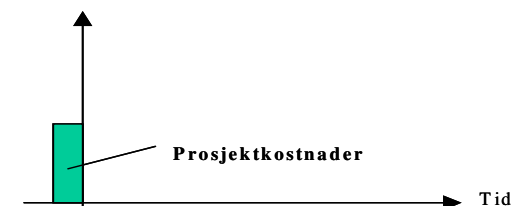
U Utvikling

S Service

P Potensial

I tillegg (ikke fra NS 3454):

Nøkkeltall Gjennomsnittlige registrerte kostnadstall for mange bygninger eller en bygning over mange år

Veiledning til praktisk bruk av LCC

Om veiledningen

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Definisjoner

Kontoplan

Beregningsmodell

Faktortabeller

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Norsk Standard 3454 - Kontoplan

STANDARDPOSTER						TILLEGGSPOSTER		
BYGG OG EIENDOMSFORVALTNING								
FM- Facilities Management								
FDU								
1 Kapital- kostnader	2 Forvaltnings- kostnader	3 Drifts- kostnader	4 Vedlikeholds- kostnader	5 Utviklings- kostnader	6 Ledig	7 Service/Støttekostnad til kjønevirkersomheten	8 Potensiale i eiendom	9 Ledig
10 (Ledig)	20 (Ledig)	30 (Ledig)	40 (Ledig)	50 (Ledig)	60	70 (Ledig)	80 (Ledig)	90
11 Prosjektkostnader	21 Skatter og avgifter	31 Løpende drift	41 Planlagt vedlikehold	51 Løpende ombygging	61	71 Adm og kontorledelse	81 Ombygging	91
12 Feskkostnad	22 Forsikringer	32 Forhold	42 Utskiftinger	52 Offentlige krav og pålegg	62	72 Sentralbord/resepsjonstjeneste	82 Påbygg/Tilbygg	92
13	23 Administrasjon	33 Energi	43	53 Oppgradering	63	73 Kantine/Catering tjeneste	83	93
14	24	34 Vann og avløp	44	54	64	74 Mobler og inventar	84	94
15	25	35 Avfallshåndtering	45	55	65	75 Flytting/rokking arbeidsplasser	85	95
16	26	36 Vekt og sikring	46	56	66	76 Tele- og IT-tjenester	86	96
17	27	37 Utendørs	47 Utendørs	57 Utendørs	67	77 Post- og budtjeneste	87 Utendørs	97
18	28	38	48	58	68	78 Fekvisita- og kopieringstjeneste	88	98
19 Diverse	29 Diverse	39 Diverse	49 Diverse	59 Diverse	69	79 Diverse	89 Diverse	99

For innhold i de enkelte konti se tillegg B i standarden.

Videre underdeling på 3 og 4 sifret nivå etter eget behov.

Eksempler på underinndeling:

- Fag
- Deltjeneste
- Egenproduserte/kjøpte tjenester

Veiledning til praktisk bruk av LCC

Om veiledningen

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Definisjoner

Kontoplan

Beregningsmodell

Faktortabeller

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

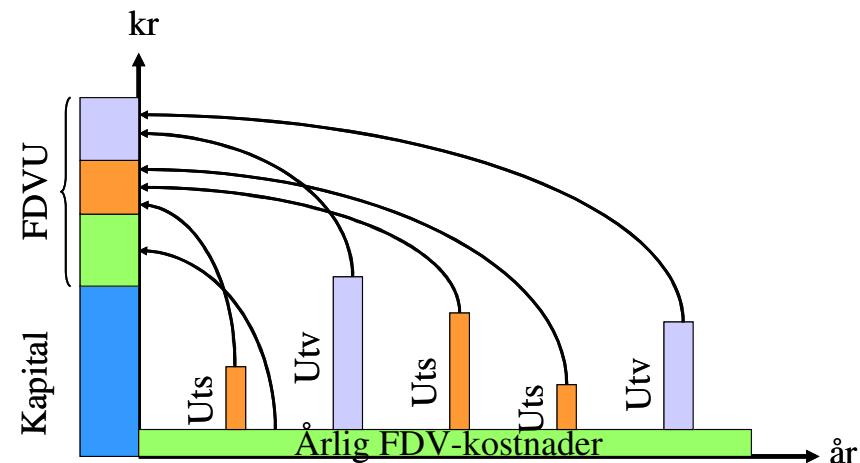
Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Norsk Standard 3454 - Beregningsmodell

$$LK = K_0 + \sum_{t=1}^T [(1+r)^{-t} \cdot FDVU_t] - R(1+r)^{-T}$$

- LK = levetidskostnad
- K_0 = prosjektkostnad
- T = brukstid
- t = det året kostnaden opptrer
- r = kalkulasjonsrente
- R = restkostnad (evt restverdi)

$$\dot{A}K = b \times LK \quad \text{der } b = \frac{r}{1 - (1+r)^{-T}}$$

- $\dot{A}K$ = årskostnad

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Definisjoner

Kontoplan

Beregningsmodell

Faktortabeller

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

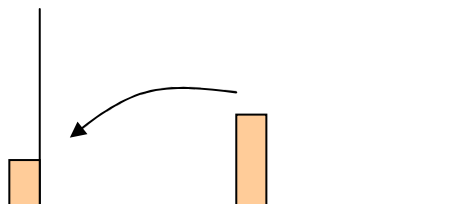
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Norsk Standard 3454 – Faktortabeller (1 av 3)

1 2 3

Diskonteringsfaktor (dagens verdi av ett fremtidig beløp)

Rente								
Tid	3 %	4 %	5 %	6 %	7 %	8 %	9 %	10 %
1	0,9709	0,9615	0,9524	0,9434	0,9346	0,9259	0,9174	0,9091
2	0,9426	0,9246	0,9070	0,8900	0,8734	0,8573	0,8417	0,8264
3	0,9151	0,8890	0,8638	0,8396	0,8163	0,7938	0,7722	0,7513
4	0,8885	0,8548	0,8227	0,7921	0,7629	0,7350	0,7084	0,6830
5	0,8626	0,8219	0,7835	0,7473	0,7130	0,6806	0,6499	0,6209
6	0,8375	0,7903	0,7462	0,7050	0,6663	0,6302	0,5963	0,5645
7	0,8131	0,7599	0,7107	0,6651	0,6227	0,5835	0,5470	0,5132
8	0,7894	0,7307	0,6768	0,6274	0,5820	0,5403	0,5019	0,4665
9	0,7664	0,7026	0,6446	0,5919	0,5439	0,5002	0,4604	0,4241
10	0,7441	0,6756	0,6139	0,5584	0,5083	0,4632	0,4224	0,3855
15	0,6419	0,5553	0,4810	0,4173	0,3624	0,3152	0,2745	0,2394
20	0,5537	0,4564	0,3769	0,3118	0,2584	0,2145	0,1784	0,1486
25	0,4776	0,3751	0,2953	0,2330	0,1842	0,1460	0,1160	0,0923
30	0,4120	0,3083	0,2314	0,1741	0,1314	0,0994	0,0754	0,0573
35	0,3554	0,2534	0,1813	0,1301	0,0937	0,0676	0,0490	0,0356
40	0,3066	0,2083	0,1420	0,0972	0,0668	0,0460	0,0318	0,0221
45	0,2644	0,1712	0,1113	0,0727	0,0476	0,0313	0,0207	0,0137
50	0,2281	0,1407	0,0872	0,0543	0,0339	0,0213	0,0134	0,0085
55	0,1968	0,1157	0,0683	0,0406	0,0242	0,0145	0,0087	0,0053
60	0,1697	0,0951	0,0535	0,0303	0,0173	0,0099	0,0057	0,0033

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Definisjoner

Kontoplan

Beregningsmodell

Faktortabeller

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

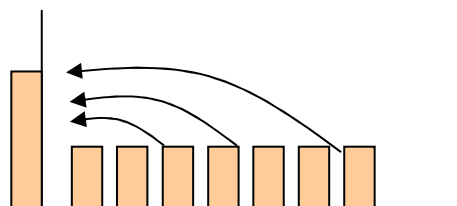
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Norsk Standard 3454 – Faktortabeller (2 av 3)

1 2 3

Invers annuitetsfaktor (dagens verdi av en serie like årlige beløp)

Rente Tid	3 %	4 %	5 %	6 %	7 %	8 %	9 %	10 %
1	0,9709	0,9615	0,9524	0,9434	0,9346	0,9259	0,9174	0,9091
2	1,9135	1,8861	1,8594	1,8334	1,8080	1,7833	1,7591	1,7355
3	2,8286	2,7751	2,7232	2,6730	2,6243	2,5771	2,5313	2,4869
4	3,7171	3,6299	3,5460	3,4651	3,3872	3,3121	3,2397	3,1699
5	4,5797	4,4518	4,3295	4,2124	4,1002	3,9927	3,8897	3,7908
6	5,4172	5,2421	5,0757	4,9173	4,7665	4,6229	4,4859	4,3553
7	6,2303	6,0021	5,7864	5,5824	5,3893	5,2064	5,0330	4,8684
8	7,0197	6,7327	6,4632	6,2098	5,9713	5,7466	5,5348	5,3349
9	7,7861	7,4353	7,1078	6,8017	6,5152	6,2469	5,9952	5,7590
10	8,5302	8,1109	7,7217	7,3601	7,0236	6,7101	6,4177	6,1446
15	11,9379	11,1184	10,3797	9,7122	9,1079	8,5595	8,0607	7,6061
20	14,8775	13,5903	12,4622	11,4699	10,5940	9,8181	9,1285	8,5136
25	17,4131	15,6221	14,0939	12,7834	11,6536	10,6748	9,8226	9,0770
30	19,6004	17,2920	15,3725	13,7648	12,4090	11,2578	10,2737	9,4269
40	23,1148	19,7928	17,1591	15,0463	13,3317	11,9246	10,7574	9,7791
50	25,7298	21,4822	18,2559	15,7619	13,8007	12,2335	10,9617	9,9148
60	27,6756	22,6235	18,9293	16,1614	14,0392	12,3766	11,0480	9,9672

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Definisjoner

Kontoplan

Beregningsmodell

Faktortabeller

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

Tidligfasen

Produksjonsfasen

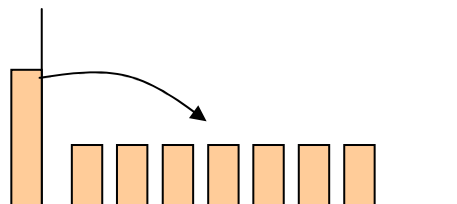
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Norsk Standard 3454 – Faktortabeller (3 av 3)

1 2 3

Annuitetsfaktor (årskostnaden av levetidskostnaden (dagens verdi))

Rente								
Tid	3 %	4 %	5 %	6 %	7 %	8 %	9 %	10 %
1	1,0300	1,0400	1,0500	1,0600	1,0700	1,0800	1,0900	1,1000
2	0,5226	0,5302	0,5378	0,5454	0,5531	0,5608	0,5685	0,5762
3	0,3535	0,3603	0,3672	0,3741	0,3811	0,3880	0,3951	0,4021
4	0,2690	0,2755	0,2820	0,2886	0,2952	0,3019	0,3087	0,3155
5	0,2184	0,2246	0,2310	0,2374	0,2439	0,2505	0,2571	0,2638
6	0,1846	0,1908	0,1970	0,2034	0,2098	0,2163	0,2229	0,2296
7	0,1605	0,1666	0,1728	0,1791	0,1856	0,1921	0,1987	0,2054
8	0,1425	0,1485	0,1547	0,1610	0,1675	0,1740	0,1807	0,1874
9	0,1284	0,1345	0,1407	0,1470	0,1535	0,1601	0,1668	0,1736
10	0,1172	0,1233	0,1295	0,1359	0,1424	0,1490	0,1558	0,1627
15	0,0838	0,0899	0,0963	0,1030	0,1098	0,1168	0,1241	0,1315
20	0,0672	0,0736	0,0802	0,0872	0,0944	0,1019	0,1095	0,1175
25	0,0574	0,0640	0,0710	0,0782	0,0858	0,0937	0,1018	0,1102
30	0,0510	0,0578	0,0651	0,0726	0,0806	0,0888	0,0973	0,1061
40	0,0433	0,0505	0,0583	0,0665	0,0750	0,0839	0,0930	0,1023
50	0,0389	0,0466	0,0548	0,0634	0,0725	0,0817	0,0912	0,1009
60	0,0361	0,0442	0,0528	0,0619	0,0712	0,0808	0,0905	0,1003

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Formål/nivåer

Beregningsmetoder

Beregningseksempel

Alternativsvurderinger

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Praktisk bruk av NS – Formål/nivåer

Bruk av LCC kan benyttes som belynings- og beslutningsverktøy i ulike faser og for ulike formål. Det er viktig å ha bevissthet om dette før man starter opp LCC- vurderingene.

LCC- vurderinger inneholder følgende "steg"

1) Avdekke målsetning med beregningen – bestemme beregningsnivå.

- Nøkkeltallsnivå
- Bygningsdelsnivå

2) Oppstilling av alternativene

- Prosjektkostnad
- (F) D, V, (U) – kostnader
- Brukstid, levetider og intervaller for vedlikehold
- Kalkulasjonsrente

3) Analyse og beslutning

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Formål/nivåer

Beregningsmetoder

Beregningseksempel

Alternativsvurderinger

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Praktisk bruk av NS – Beregningsmetoder

Manuell beregning

- Bruke formelverket gitt i NS 3454.
  - Se "Beregningseksempel" (i sidemenyen)
- Benytte beregningsfaktorer gitt i Tillegg E i NS 3454
  - Diskonteringsfaktor – beregning av nåverdien av ett fremtidig beløp.
    - (se "Norsk Standard 3454" / "Faktortabeller")
  - Invers annuitetsfaktor – beregning av nåverdien av en serie like årlige beløp.
    - (se "Norsk Standard 3454" / "Faktortabeller")
  - Annuitetsfaktor - for å beregne årskostnadene av levetidskostnaden (dagens verdi).
    - (se "Norsk Standard 3454" / "Faktortabeller")

Bruk av regneark (Excel)

- I MS Excel ligger det inne en rekke forhåndsdefinerte funksjoner/formler som kan benyttes. Ved LCC beregninger er bruk av nåverdi- og annuitetsformlene viktige hjelpemidler.

Ferdig utviklede beregningsprogram

Det finnes flere ferdigutviklede beregningsprogram som kan være til hjelp i LCC, bla.:

- Statsbygg: LCPprofit. Kan lastes gratis ned fra nettet på www.lcprofit.no
- Bygg Uten Grenser: Livssykluskalkulator. Kan benyttes på www.byggutengrenser.no

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Formål/nivåer

Beregningsmetoder

Beregningseksempel

Alternativsvurderinger

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Praktisk bruk av NS – Beregningseksempel

Eksempelen under viser en LCC beregning iht modell fra NS 3454

Forutsetninger		
Investeringskostnad	1 050 kr/m ²	
Brukstid	60 år	
Vedlikeholdskostnad	310 kr/m ² pr intervall	
Vedlikeholdsintervall	Hvert 6. år	
Levetid	50 år	
Restverdi etter 60 år	40/50 x 1 050 kr/m ² = 840 kr/m ² (kan også være kostnad (riving), settes i praksis ofte til kr 0,-. Har liten nåverdi grunnet tidshorisont)	
Kalkulasjonsrente	5 %	
Beregning		
Kostnadsart [kr/m ²]	Beregning	Kommentar
Investeringskostnad	1 050	Kostnad i år 0
Planlagt vedlikehold	$310 \cdot \left[1,05^{-6} + 1,05^{-12} + 1,05^{-18} + 1,05^{-24} + 1,05^{-30} + 1,05^{-36} + 1,05^{-42} + 1,05^{-48} + 1,05^{-56} \right] = 844$	Nåverdi av fremtidig vedlikehold. P.g.a. utskiftning i år 50, er det vedlikehold i år 56, ikke i år 54
Utskiftning	$1050 \cdot \left[1,05^{-50} \right] = 92$	Nåverdi av utskiftnings-kostnad i år 50
Restverdi	$\frac{40}{50} \cdot 1050 \cdot 1,05^{-60} = 45$	Restlevetiden er 40 år av totalt 50 års levetid for bygningsdelen. Antar lineær verdiforringelse.
Levetidskostnad	$1\ 050 + 844 + 92 - 45 = 1\ 941$	
Årskostnad	$= \frac{0,05}{1 - 1,05^{-60}} \cdot 1941 = 0,053 \cdot 1941 = 103$	

Veiledning til praktisk bruk av LCC

Om veiledningen

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Formål/nivåer

Beregningsmetoder

Beregningseksempel

Alternativsvurderinger

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Praktisk bruk av NS – Alternativsvurderinger

I tabellen under er det foretatt en beregning av LCC for tre ulike valg av fasadeløsning. Beregningseksemplet viser at økt investering kompenseres helt eller delvis av besparelser i bruksfasen.

		Alt. 1 Bindingsverk med trekledning	Alt. 2 Bindingsverk med teglforblending	Alt. 3 Malt elementvegg
Forutsetninger	Prosjektkostnad	1050 kr/m ²	1550 kr/m ²	1750 kr/m ²
	Brukstid	60 år	60 år	60 år
	Planlagt vedlikehold	rengjøring og maling	rengjøring og småreparasjoner	rengjøring og maling
	Vedlikeholdskostnad	310 kr/m ² (stillas, vask, maling)	60 kr/m ² (lift, vask)	260 kr/m ² (stillas, vask, maling)
	Vedlikeholdsintervall	hvert 6. år	hvert 10. år	hvert 20. år
	Levetid (intervall utskifting av kledning)	50	100	100
	Restverdi etter 60 år	70% (skiftet kledning etter 50 år)	40%	40%
	Kalkulasjonsrente	5%	5%	5%
Beregning	Levetidskostnad total / andel vedlikehold	1903 / 892 kr/m ²	1604 / 87 kr/m ²	1847 / 135 kr/m ²
	Årskostnad total / andel vedlikehold	101 / 47 kr/m ² pr år	85 / 5 kr/m ² pr år	98 / 7 kr/m ²
	Illustrasjon			

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

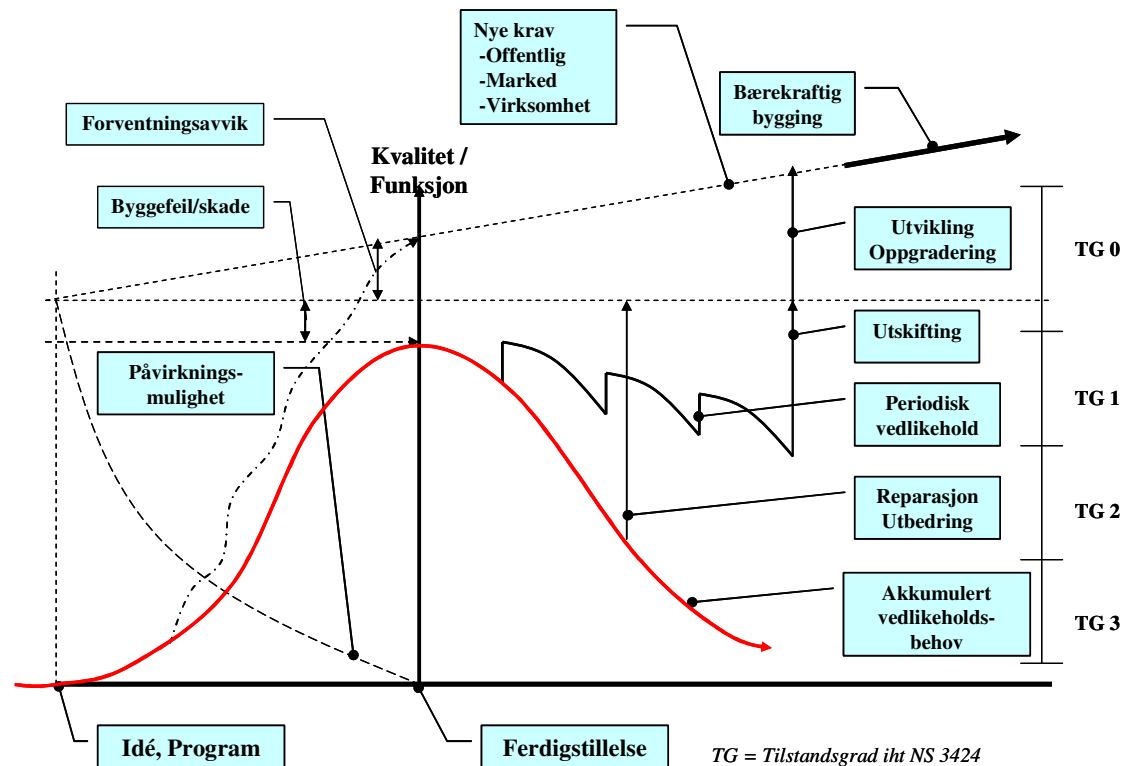
Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Bygningens livssyklus

Figuren under illustrerer en bygningens livssyklus (rød kurve) – utviklingen over tid. Figuren viser videre sentrale begrep/aktiviteter i de ulike fasene over levetiden.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Tilpasningsdyktighet (1 av 2)

1 2

Hva menes med tilpasningsdyktighet

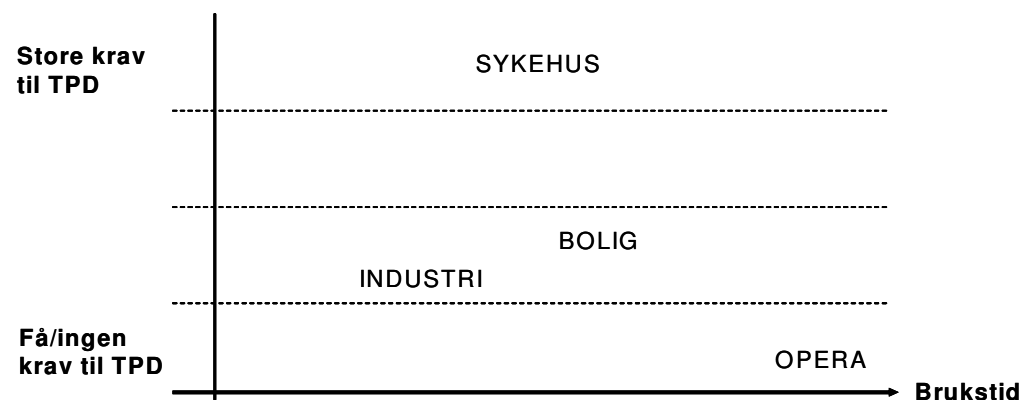
- Tilpasningsdyktighet er en bygnings egenskap til å endres for å imøtekomme kjernevirksomhetens nye funksjonelle krav og behov, dvs. bygges om, til og/eller på
- Tilpasningsdyktighet består av generalitet, elastisitet og fleksibilitet.

Hvorfor tilpasningsdyktighet

- Bidrar til funksjonelle/egnede lokaler for kjernevirksomheten over tid
- Gir økte muligheter for utvikling av bygningsmassen og alternativ bruk
- Bidrar til økte levetider og langsiktige investeringer, dvs. ivaretar verdier

Behov for tilpasningsdyktighet for ulike typer bygg

- Grad av tilpasningsdyktighet avhenger av
  - Behov - er det behov for endring over tid, dynamiske/statiske virksomheter
  - Frekvens - hvor ofte vil endringsbehov komme
  - Levetid - hvor lang er tiltenkt levetid for bygningen

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Tilpasningsdyktighet (2 av 2)

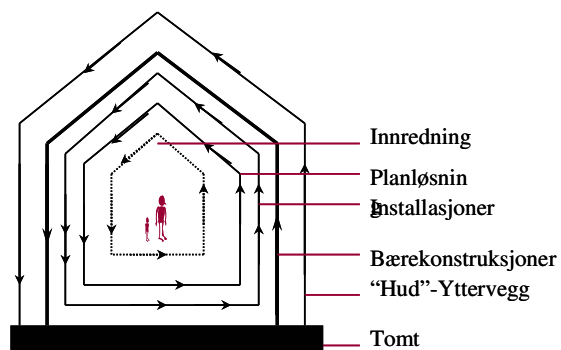
1 2

Ulike "typer" tilpasningsdyktighet

- Generalitet – evnen til å inneha ulike funksjoner
- Elastisitet – evnen til å bygge på eller til, evt. seksjonere
- Fleksibilitet – evnen til å endre planløsning

Hvordan oppnå god tilpasningsdyktighet – noen stikkord

- Utvidelsesmuligheter
  - Tilbygg: tomteforhold og plassering av bygning på tomt
  - Påbygg: lastkapasitet i bæresystem inkl fundamenter
- Installasjonsplass
  - Kapasitet i vertikale sjakter til utvidelse/ nye føringer for tekniske installasjoner
  - God etasjehøyde for fremføring av horisontalt sprednett (tekniske mellometasjer)
- Arealdisponering
  - Mulighet for romstørrelser, dvs. lange spenn, ingen bærende vegger, søyler
  - Lette innervegger (systemvegger) som enkelt kan monteres/demonteres
  - Bygningsbredde
  - Teknisk grid som muliggjør omfordeling/omdisponering av lokale uttak
- Unngå "bindinger"
  - Unngå bindinger mellom bygningsdeler med ulik levetid, evt. som har ulik endringstakt
  - (eksempelvis bindinger mellom innervegger og tekniske føringer/lokale installasjoner)

S. Brand "lagdelingsmodell" :
– unngå bindinger mellom komponenter med
ulik levetid/endingstakt

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

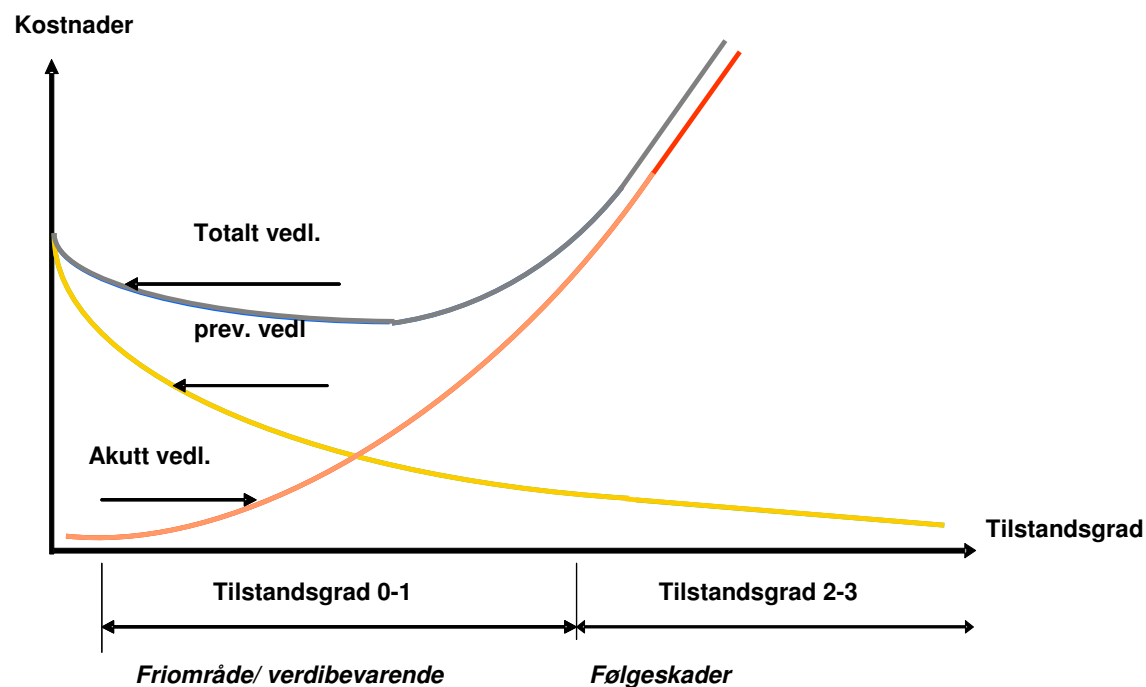
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Tilstand vs vedlikehold (1 av 2)

1 2

Sammenhengen mellom preventivt vedlikehold, akutt vedlikehold, tilstandsutvikling og kostnader.

Friområde/ verdibevarende

Dette området vil være et optimalt område å arbeide i mht livsløpsøkonomi. Det er et riktig forhold mellom preventivt og akutt vedlikehold slik at man unngår etterslep og verdiene bevares.

Følgeskader

Ved mangelfullt vedlikehold, vil andelen akutt vedlikehold øke. Man vil dermed ikke ha midler til å opprettholde et tilstrekkelig preventivt vedlikehold, som gjør at tilstanden forverres, det oppstår følgeskader og behovet for akutte tiltak øker ytterligere. Kostnadene vil dermed akselerere.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

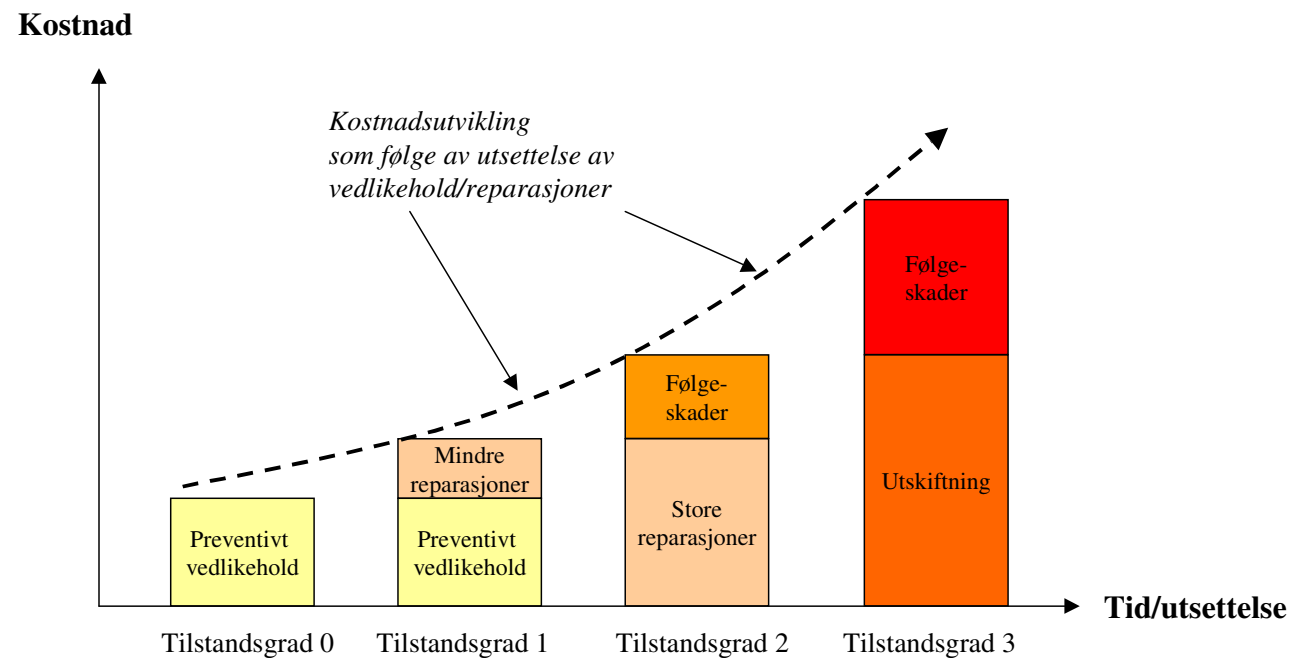
Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Tilstand vs vedlikehold (2 av 2)

1 2

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Levetider

Levetidsbegrep

- Teknisk levetid, avhenger av materialkvalitet, design, utførelse, miljø/påvirkninger og vedlikehold
- Funksjonell levetid, avhenger av nye/endrede krav (fra bruker/myndigheter)
- Estetisk levetid, avhenger av trender, design, vedlikehold
- Økonomisk levetid, er nådd når årskostnad ved å beholde overstiger årskostnader ved utskiftning
- Brukstid, tilsvarer reel levetid – dvs. det av ovenstående kriterier som inntreffer først.

Hva skal benyttes i LCC

- I LCC kalkulasjoner/betraktninger skal BRUKSTID legges til grunn

Hva er levetiden

- Det finnes ingen "standardiserte" levetider
  - "veiledende" tekniske levetider fremkommer i veiledning til NS 3454, ISO 15686 Service Life Planning – Part 1, "Årskostnader, Bok 1" og Byggedetaljblad 620.015
- Teknisk levetid vil alltid være den maksimale levetiden
- Valg av levetid (brukstid) i LCC betraktninger må vurderes ut fra:
  - Bygningstype og kjernevirksomhet
  - Tiltent brukstid for hele bygningen
  - Hvilke bygningsdeler er/vil være utsatt for funksjonelle og/eller estetiske endringer
  - Tilpasningsdyktighet – "frikisjon" mellom bygningsdeler med ulik levetid som krever utskiftning av begge – dvs. den korteste blir avgjørende
  - Kvalitet, design, utførelse, påkjenninger og vedlikehold

Erfaringer/trender

- Erfaringer tyder på at den funksjonelle levetiden er betydelig kortere enn den tekniske levetiden for en rekke bygningsdeler. Blant annet for innredningssystemer, tele- og automatiseringsanlegg, samt øvrige lokale tekniske installasjoner.
- Teknisk levetid bør kunne legges til grunn for "bygningsskroppen" (grunn, fundamenter, bæresystem, tak og fasade)

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Avskrivning (1 av 2)

1 2

Definisjon

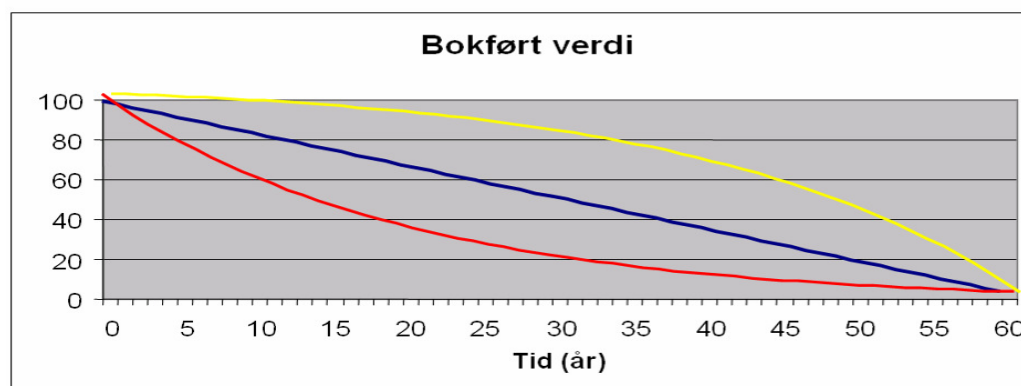
- Avskrivninger er pr definisjon en systematisk periodisering av anskaffelseskostnad (investering) for et anleggsmiddel over økonomisk levetid

Grunnleggende elementer

- Avskrivningene bestemmes av 1) valg av avskrivingsmodell og 2) valg av levetid
- Avskrivninger skal i størst mulig grad reflektere reel verdiutvikling (kapitalslit)
- Avskrivninger er en kostnad, ikke en utgift. Dvs. innvirker ikke på kontantstrømmer og likviditet, men er av betydning for en virksomhets resultat og balanse (verdi)

Avskrivningsprinsipper

- Regnskapsmessig - Lineær avskrivning. Levetider mellom 20 – 60 år. KOSTRA benytter 40 år. (Blå kurve)
- Skattemessig - Saldoavskrivning. Saldogruppe H (bygg, anlegg, hoteller) 4 % og gruppe I (forretningsbygg) 8 %. (Rød kurve)
- NS 3454 - Annuitetsprinsipp. Omfattende bruk av 60 års levetid. (Gul kurve)

Lineær avskrivning: regnskapsføring, like årlige beløp

Saldo avskrivning: skattemessig, utgjør en fast %-andel, degressiv profil

Annuitet avskrivning: økende med tidsforløp, progressiv profil
(sum rente og avskr. = like beløp)

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lower og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Avskrivning (2 av 2)

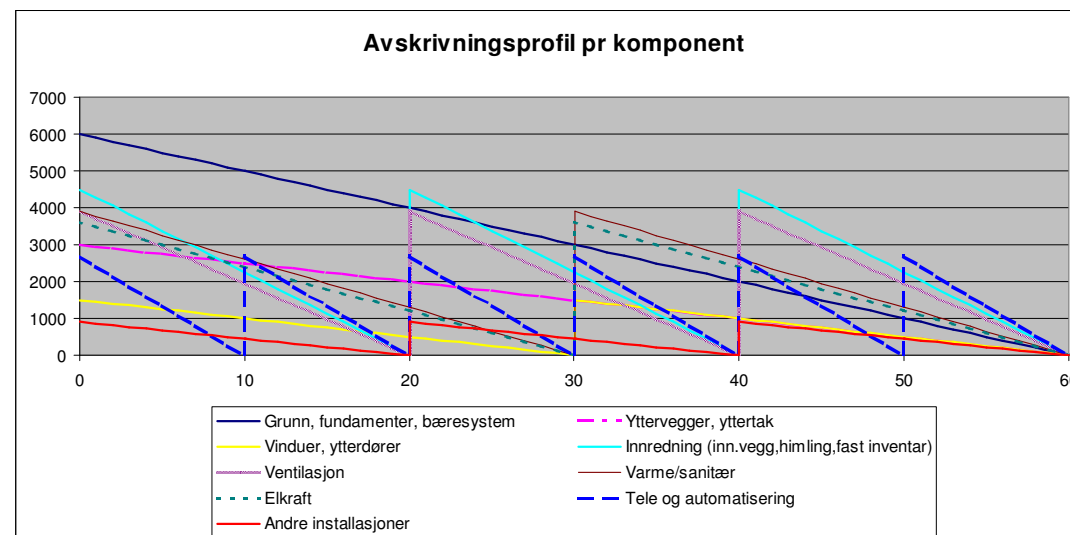
1 2

Dekomponering

- Jmf. prinsippet om at avskrivninger i størst mulig grad skal samsvare med reell verdiutvikling (kapitalslit), har det i de senere år blitt mer vanlig og høyst aktuelt å foreta dekomponerte avskrivninger
- Dekomponering innebærer en oppdeling av bygningen i ulike komponenter (grupper av komponenter/bygningsdeler), og hvor hver komponent gis egen avskrivningsprofil.
- Konsekvensen av å foreta dekomponerte avskrivninger er 1) en samlet sett raskere avskrivning (høyere avskrivningskostnad) og 2) aktivering av utskiftninger, dvs. post 42 i NS 3454 skal føres i investeringsregnskapet, ikke i driftsregnskapet

Oppdelingsprinsipper (hvordan dekomponere)

- Ved dekomponering av en bygning i avskrivingsøyemed bør følgende vektlegges:
  - Et praktisk håndterbart antall komponenter
  - Gruppering av bygningsdeler som forventes å ha tilnærmet lik levetid
  - Gruppering av bygningsdeler som muliggjør "uttrekk" av andel investeringskostnad
  - Gruppering av bygningsdeler som har "tilhørighet" i form funksjon eller benevnelse

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

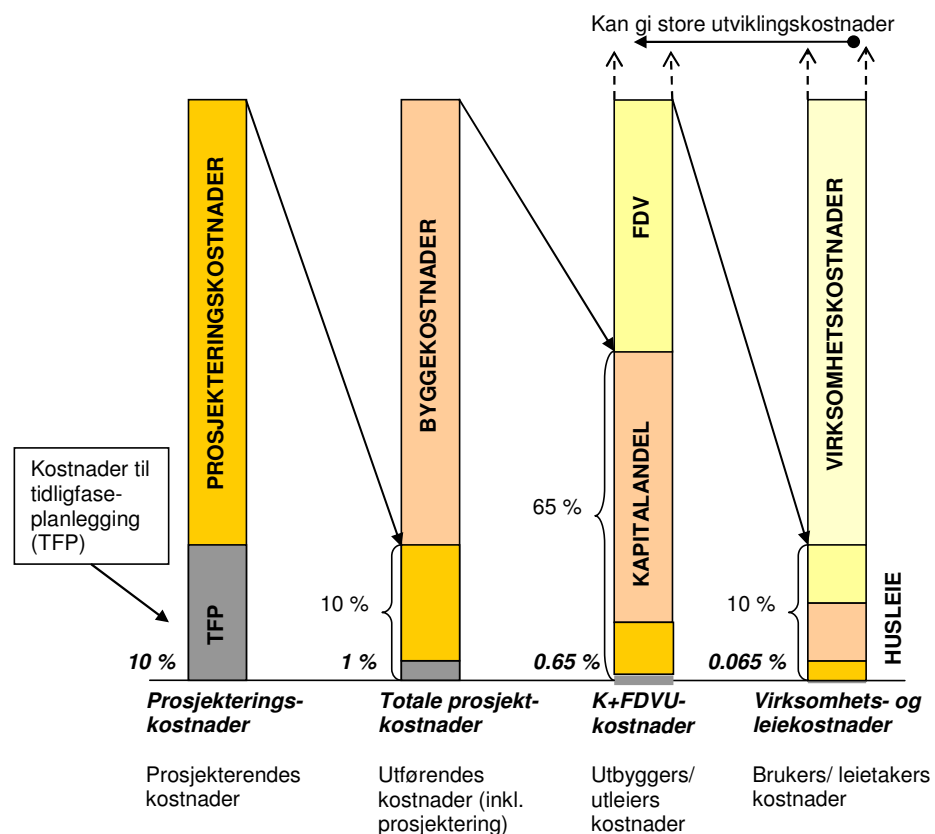
Avhendingsfasen

Livssyklusplanlegging – Totaløkonomi (1 av 2)

1 2

Ved planlegging av et byggeprosjekt er det helt sentralt at det allerede tidlig i planleggingsfasen rettes fokus mot bygningens livsløp og ikke minst fremtidige kjernevirksomheters krav til funksjonelle lokaler over tid.

Det er i denne tidlige fasen at påvirkningsmulighetene er størst samt at kostnader for å endre forutsetninger er minst. Figuren under illustrerer tidligfasens kostnader i forhold til de samlede kostnadene som løper over en bygnings livssyklus.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Bygningens livssyklus

Tilpasningsdyktighet

Tilstand vs vedlikehold

Levetider

Avskrivning

Totaløkonomi

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

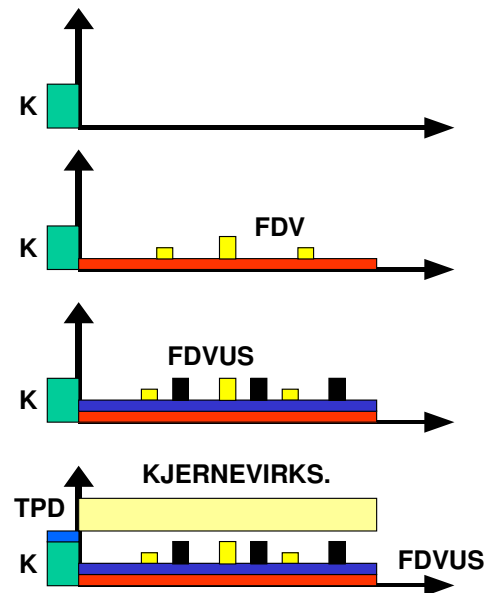
Livssyklusplanlegging – Totaløkonomi (2 av 2)

1 2

Utviklingstrekkene de siste tiårene, har pekt mot en stadig økt forståelse og dermed fokus på tidligfaseplanlegging og gevinstene dette gir. Figuren under illustrerer denne utviklingen. Der man tidligere hadde et mer eller mindre ensrettet fokus på å bygge/kjøpe til lavest mulige pris (pkt 1), ble det etter hvert vanlig å også hensynta de kostnadene som forløper for å drifte og vedlikeholde bygningen (pkt 2). Forståelsen for implikasjonene mhp. utvikling av bygningsmassen for å tilfredsstille nye funksjonskrav samt servicekostnadene til kjernevirksomheten, var et resultat av nye arbeidsmåter og teknologisk utvikling i arbeidslivet (pkt 3), mens det (foreløpige) komplette bildet (pkt 4) er hensyntatt først i de senere år, dvs. i større grad å se på bygningenes innvirkning på kjernevirksomheten som en viktig innsatsfaktor.

Utviklingstrekk

1. Ren investering K
  - Kjøp til laveste pris
2. K + FDV
  - Levetidskostnad LK
3. $K + FDV + U + S = K + FM$
  - LK + utvikling og service
4. Areal -, service - og KV -kost
  - Utformingens påvirkning på kjernevirksomhetens effektivitet

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Normtall og verktøy

Statsbygg

- Statsbygg har utviklet et eget verktøy for beregning av LCC/Årskostnader som er tilgjengelig via Statsbyggs hjemmesider: <http://www.statsbygg.no/veiledning/aarskostnader/>

Byggutengrenser.no

- Byggutengrenser.no, et bransjeorgan for mur og betong-bransjen, har på sine hjemmesider en "Livsløpskalkulator": <http://www.byggutengrenser.no>

Nettverk for benchmarking (nfb)

- Nettverk for benchmarking (nfb) er et nettverk under Norges Bygg og Eiendomsforening. Nettverket har et eget databaseverktøy hvor medlemmene registrerer årlige FDVUS-kostnader for sine bygg. Medlemmer kan hente ut statistikker/nøkkeltall direkte fra databasen via en rapportgenerator. Adressen til nettverkets web-sider er: <http://www.nfb.no>

HolteProsjekt

- HolteProsjekt utgir et kalkulasjonsverktøy (elektronisk og papirformat) for både investerings- og FDVU-kostnader.

OPAK

- OPAK utgir med jevne mellomrom prisstigningsrapporter som omtaler FDV- kostnader

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Standarder

Lover

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Lover og standarder – Standarder (1 av 2)

1 2

NS 3431 Alminnelige kontraktsbestemmelser for totalentrepriser Pkt.35.3.2

”Senest ved påbegynnelse av overtagelsesforretningen skal totalentreprenøren overlevere drift- og vedlikeholdsinstruks til byggherren....”

NS 3451 – Bygningsdelstabell

- 3. utgave, januar 2006
- Fastlegger inndeling i bygnings- og installasjonsdeler for systematisering, klassifisering, koding mm. av informasjon som omfatter de fysiske delene av bygningen og de tilhørende utvendige anlegg
- Benyttes til byggebeskrivelser, statistikk/nøkkeltall og tilbakeføring av erfaringer om kostnader, bruksegenskaper, varighet mm.
- Tabellen er strukturert i 1-sifret, 2-sifret og 3-sifret nivå.
- Standarden foreligger nå i ny utgave. Denne 3. utgaven erstatter 2. utgave fra mai 1988. Revisjonen er gjennomført av flere grunner, blant annet for at bygningsdeler med tilnærmet samme levetid og krav til vedlikehold samles, samt var det en nødvendig oppdatering i forhold til den teknologiske utviklingen.

NS 3453 – Spesifikasjon av kostnader i byggeprosjekt

- 1. utgave, mars 1987
- Fastlegger et mønster for spesifikasjon av byggekostnader og angir hvilke kostnader som skal inngå.
- Hovedkontoene i standarden følger NS 3451 Bygningsdelstabell
- Standarden er et hjelpemiddel i de økonomiske rutiner som eksisterer i forbindelse med et byggeprosjekt, for eksempel:
  - Budsjettering
  - Kalkulasjon og prissetting
  - Etterkalkulasjon og datainnsamling
  - Regnskapsfunksjon

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Standarder

Lover

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Lover og standarder – Standarder (2 av 2)

1 2

NS 3455 - Bygningsfunksjonstabell

- 1. utgave, juni 1993
- Fastlegger inndeling av bygningsfunksjoner for systematisering, klassifisering, koding mv. av informasjon som omfatter en bygnings funksjonelle egenskaper
- Standarden kan brukes til bl.a. programmering av funksjonskrav basert på definerte brukerfunksjoner, kontroll av prosjekteringen i forhold til funksjonskrav, vedlikeholdsplanlegging, årskostnadsanalyser, uavhengig vurdering og prøving av en bygningsfunksjonelle egenskaper, databaser for funksjonskrav og annet.
- Det foreligger en veiledning til standarden (P 336)

NS 3457 – Bygningstypetabell

- 1. utgave, desember 1995
- Fastlegger inndeling av bygninger i bygningstyper (ikke anlegg), for systematisering, klassifisering og koding mv. av informasjon om bygninger og byggevirksomhet
- Hovedkriteriet for inndeling av bygningstyper er bygningens funksjon
- I standarden er tabellen strukturert i 1-sifret og 2-sifret nivå. Veiledning til NS 3457, datert november 1995 gir en forklaring på hva bygningstypene på 2-sifret nivå dekker, og inneholder et forslag til underinndeling på 3-sifret nivå

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Standarder

Lover

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Lover og standarder - Lover

Bygningsenergidirektivet

- Trer i kraft 01.01.09 og omfatter krav til dokumentasjon (attest/sertifikat) av bygningers energiytelse

Plan og bygningsloven (PBL) § 89. Vedlikehold og utbedring

- " Eier skal sørge for at byggverk og installasjoner som omfattes av denne loven holdes i slik stand at fare eller vesentlig ulempe ikke oppstår for person eller eiendom, og slik at det ikke virker skjemmende i seg selv eller i forhold til omgivelsene"

Teknisk forskrift (Tek 97) § 8-6 Drift vedlikehold og renhold

- " Byggverk skal være prosjektert og oppført med tilrettelegging for effektiv drift og enkelt og effektivt vedlikehold og renhold. Det skal finnes skriftlig instruks om hvordan igangsetting, drift, og vedlikehold av byggverk og tekniske anlegg skal utføres slik at gjeldende forskriftskrav tilfredsstilles."

Byggeveddirektivet - PBL § 77 og Tek-97 kap. V

- Produkter til byggverk stiller krav til at produsent av byggevarer har ansvar for å dokumentere at produktet tilfredstiller myndighetskrav gitt i forskrift.
- Produsenten skal sørge for at varens egenskaper er dokumentert før varen omsettes eller brukes i byggverk, ref Tek-97 §5-11.
- Dette betyr at produsenter av byggevarer er ansvarlig for å ha dokumentasjon på bruksegenskapene for sine produkter.

Lov om offentlige anskaffelser §6

- Lov om offentlige anskaffelser kom i revidert utgave 1. juli 2001. I ny § 6 står det at "det skal tas hensyn til livssyklus kostnader og miljømessige konsekvenser av anskaffelsen". Dette er fulgt opp i Forskrift til loven, §5-1 og 11.4 Krav til konkurransegrunnlaget "Ved utforming av kravene skal det legges vekt på livssyklus kostnader og miljømessige konsekvenser av anskaffelsen".
- Imøtekommelse av dette kravet krever bruk av klassifikasjonssystem på ulike nivåer.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Nordisk klassifikasjon

ISO, CEN, EU

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Internasjonalt – Nordisk klassifikasjonssystem

Bakgrunn

- Målsetningen med det gjennomførte nordiske LCC-prosjektet (ferdigstilt 2004) var og er å etablere en felles nordisk klassifikasjon av livssyklus kostnader, blant annet for å kunne gjennomføre benchmarking med basis i nøkkeltall
- Prosjektgruppens omforente forslag til klassifikasjon er gitt til Standard Norge som forslag til revisjon av NS 3454. En felles klassifikasjon vil bidra til at Norden står sterkere i pågående internasjonalt standardiseringsarbeid gjennom ISO 15686 "Service Life Planning" og CEN TC 348 "Facility Management"

Klassifikasjon

- Hovedpostene i klassifikasjonen:
  - 1. Kapital all investering inkl riving
  - 2. Forvaltning administrasjon og forsikringer
  - 3. Drift daglige, ukentlig, månedlige aktiviteter
  - 4. Vedlikehold aktiviteter som gjentas med ett års mellomrom eller mer
  - 5. Utvikling krav til endring fra bruker/myndigheter
  - 6. Forsyning energi, vann, avfall
  - 7. Renhold innvendig og utvendig renhold
  - 8. Service ikke-bygningsrelaterte aktiviteter for kjernevirksomhet
- Klassifikasjonen er standardisert på ett-siffer nivå. For økt detaljering er det angitt forslag til underdeling:
  - Ett-siffer angir Hovedpost, for eksempel 6. FORSYNING
  - To-siffer angir Tjeneste, for eksempel 63. Avfallshåndtering
  - Tre-siffer kan angi aktiviteter i tjenesten: 63.1 Intern transport,
  - Fire-siffer kan angi ressurser 63.1.1 Utstyr

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Nordisk klassifikasjon

ISO, CEN, EU

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Internasjonalt – ISO, CEN, EU

ISO 15686 Service Life Planning

I del 1 omtales levetider for byggverk og hovedkomponenter.

Levetid på bygget	Utilgjengelige og eller bæresystem	Komponenter hvor uskifting er meget kostbar eller vanskelig	Hovedtyngde av komponenter	Tekniske anlegg
Ubegrenset	Ubegrenset	100	40	25
150	150	100	40	25
100	100	100	40	25
60	60	60	40	25
25	25	25	25	25
15	15	15	15	15
10	10	10	10	10

Note 1 Lett utskiftbare komponenter kan ha levetid på 3 – 6 år

Note 2 "Ubegrenset" levetid brukes kun i spesielle tilfelle da mulighetene er begrenset

CEN – TC348 Facility Management

Pr juni 2006 foreligger forslag til to standarder

- Terms and definitions
- Guidance on how to prepare FM-agreements

EU commision

- Egen modell for LCC med tilhørende veiledning er under utarbeidelse for ferdigstillelse våren 2007.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Referanser

Referanser

- Norsk Standard 3454 "Livssyklus kostnader for byggverk – prinsipper og struktur"
- "Årskostnader", 3 bøker utgitt av RIF, NBI og Statsbygg.
- Livssyklus kostnader for byggverk – innføring og prinsipper. Hefte utgitt av RIF og NBEF
- Detaljblad fra NBI, 624.010 "Livssyklus kostnader for byggverk. Beregningseksempler" [2002] og 620.015 "Levetider" [1997]

Henvisninger

- LCProfit. Beregningsverktøy og veiledning. Statsbygg. www.lcprofit.com
- Foreningen Nøkkeltall for Benchmarking (NFB). Web-basert registrering av forbrukstall. NBEF. www.nbf.no
- Utlandske: www.lcc-guidelines.com , www.cenregia.dk , www.vtt.fi

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

[LCC i fasene](#)

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

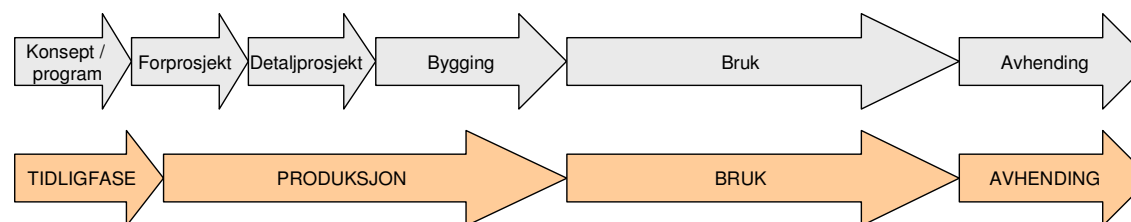
Bruksfasen

Avhendingsfasen

LCC i fasene

De ulike fasene – stikkord om LCC / LCP:

- Bruk av "fase" som begrep i byggeprosjekter er godt innarbeidet, riktignok med noe ulike ordlyder. Tradisjonelt har man følgende faser:
  - Konsept/programfase
  - Forprosjektfase
  - Detaljprosjektfase
  - Byggefase
  - Bruksfase
  - Avhendingsfase
- De ovennevnte fasene kan sammenstilles i fire faser 1) Tidligfase, 2) Produksjonsfase, 3) Bruksfase og 4) Avhendingsfase. Disse fasene er også benyttet i denne veilederen, jfr. "flikene" øverst i bildet.
- Figuren under illustrerer de ulike fasene og kort noen stikkord om sentrale LCP og LCC forhold.

Nøkkeltall
Påvirkningsfaktorer
Arealer
Levetidskategori
TPD-krav
Likviditet
Miljø

Bygningsdeler
Mengder
Levetider
Alternativer
Miljø
FDV-dokumentasjon

FDVU-budsjett
FDVU- regnskap
Avvik
Benchmarking
Vedlikehold
Utvikling

Alternativ bruk
Miljøsanering
Riveplan
Ombruk
Gjenbruk
Gjenvinning

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

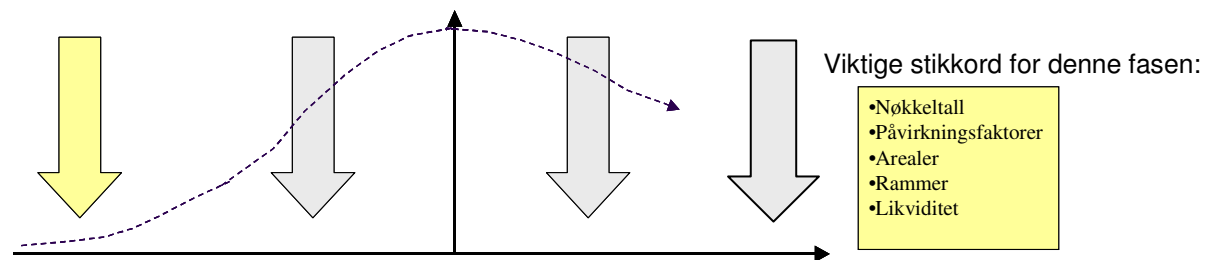
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Generelt

Bruk av LCC i fasen
LCC-eksempel energi

Tidligfasen - Generelt

Tidligfaseplanlegging

- Fra ide til visualisert beslutningsunderlag

Fasen omfatter de tradisjonelle fasene program, konsept, skisse, og kan gå inn i forprosjekt. Det vil si fremskaffelse av underlag for beslutning om videreføring til neste fase. Fasen legger de overordnede rammene

Mulighetene for påvirkning/foreta endringer i denne fasen er store til minimal kostnad. Fokus bør ligge på virksomhetens (sluttbruker) endringsbehov over tid. Dette er kjernen i livssyklusplanlegging.

Aktørenes roller i denne fase er:

- Byggeier/tiltakshaver: Formulere krav til tilpasningsdyktighet og LCC som del av kontrakt. Fremskaffe nøkkeltall fra egen virksomhet om de finnes. Gjennomføre likviditetskalkyle basert på blant annet LCC-kalkyle.
- Rådgivere: Konkretisere kravene i visualiserte løsninger. Gjennomføre LCC-kalkyler/analyser, utføre risikoanalyse, definere store risiki og opplegg for å styre unna. (Rådgivere i denne fasen kan omfatte (i tillegg til de tradisjonelle): entreprenør-, logistikk-, brukerrådgivere etc.)

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

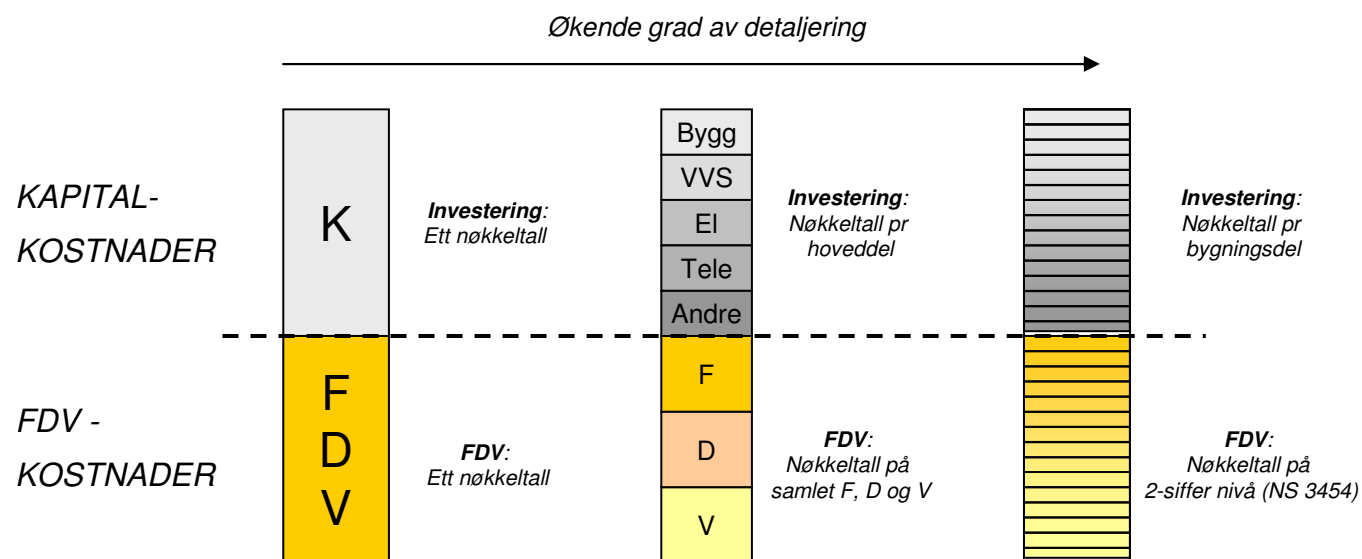
Generelt

Bruk av LCC i fasen

LCC-eksempel energi

Tidligfasen – Bruk av LCC i fasen

Vurdering av nøkkeltall med utgangspunkt i premisser og tilgjengelig informasjon

- Detaljeringsgrad avhenger av tilgjengelige nøkkeltall og informasjonstilgangen om prosjektet (økende utover i prosjektets faser).
- NB! Investeringsnøkkeltall er nåverdi/dagens verdi, mens FDV-nøkkeltall er årskostnader, dvs. behov for neddiskontering av FDV-nøkkeltall og/eller annuitetsberegning av investering for å synliggjøre hhv. levetidskostnad og/eller årskostnader

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

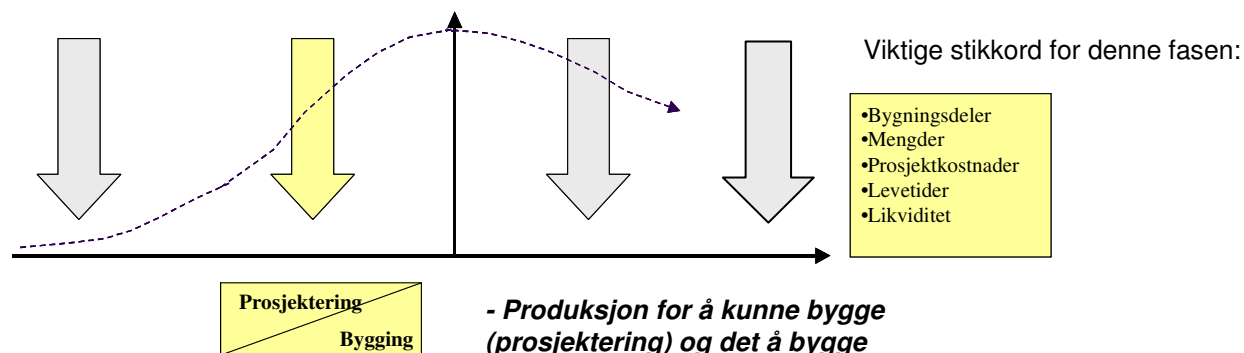
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Generelt

Bruk av LCC i fasen
LCC-eksempel energi

Produksjonsfasen - Generelt

Produksjonsfasen – produksjon for å kunne bygge, samt det å bygge

- Fasen starter med godkjent beslutningsunderlag fra tidligfasen og omfatter de tradisjonelle prosjekteringsfasene og selve byggefasen inkludert overlevering. Fasens avslutning danner grunnlag for bruksfasen.
- Muligheter for påvirkning/foreta endringer i denne fasen er avtagende og kan medføre store kostnader. Fokus skal ligge på hvordan aktørene har løst kravene fra tidligfase.

Aktørenes roller i denne fasen er:

- Byggeier/tiltakshaver: Godkjenne løsninger som dokumenterer krav fra tidligfase. Formulere krav til FDVU- dokumentasjon, samt godkjenning av denne.
- Rådgivere: Synliggjøre løsninger som tilfredsstillende krav om tilpasningsdyktighet, miljøkrav inkl. evt. ombruk, gjenbruk, innemiljø, ressursbruk etc. Gjennomføre totale LCC- analyser samt bistå ved LCC analyser av alternative valg (alternativsvurderinger)
- Entreprenører/leverandører: Kvalitetskontroll av løsninger, fremskaffe LCC- analyser ved alternative løsninger. Overlevere komplett FDVU- dokumentasjon samt bistå rådgivere til FDVU- budsjett.

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

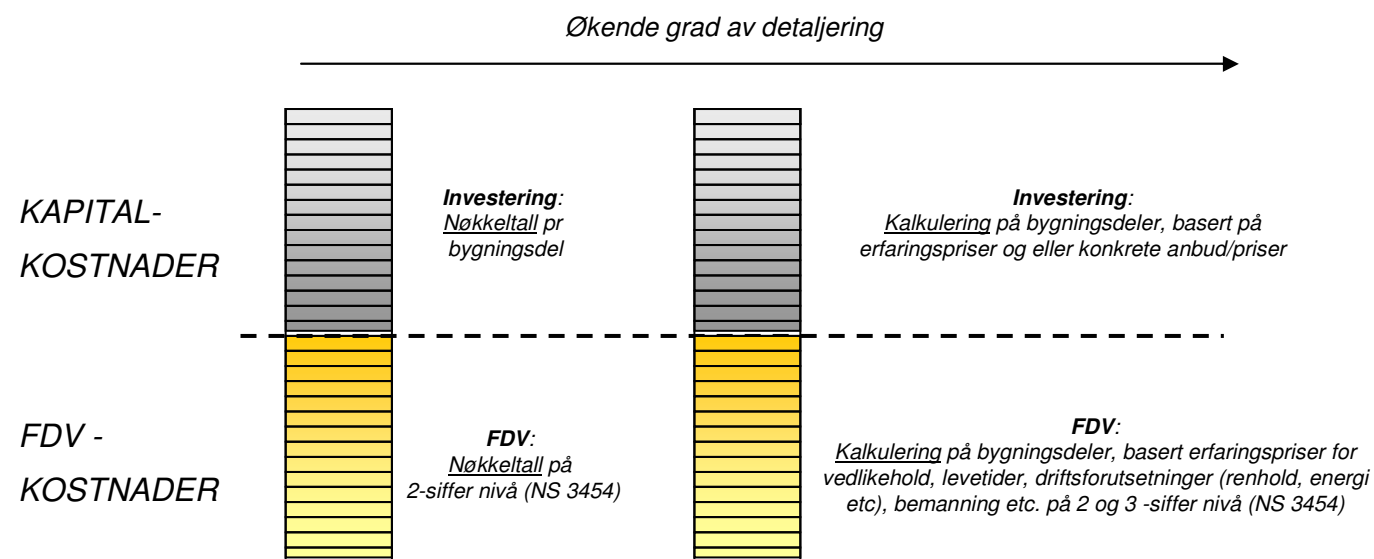
Generelt

Bruk av LCC i fasen

LCC-eksempel energi

Produksjonsfasen – Bruk av LCC i fasen

Vurdering av nøkkeltall og foreta LCC beregninger på bygningsdelsnivå med utgangspunkt i premisser og tilgjengelig informasjon

- Informasjon om prosjektet er kjent. Detaljeringsgrad må vurderes ut fra formål (helhetsbilde, driftskonsekvenser, alternativsvurderinger etc.).
- For FDV-kostnader er det ikke uvanlig med kombinasjon av nøkkeltallsvurderinger (drift) og konkrete LCC-beregninger (vedlikehold/utskiftninger) på mest detaljert nivå.

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

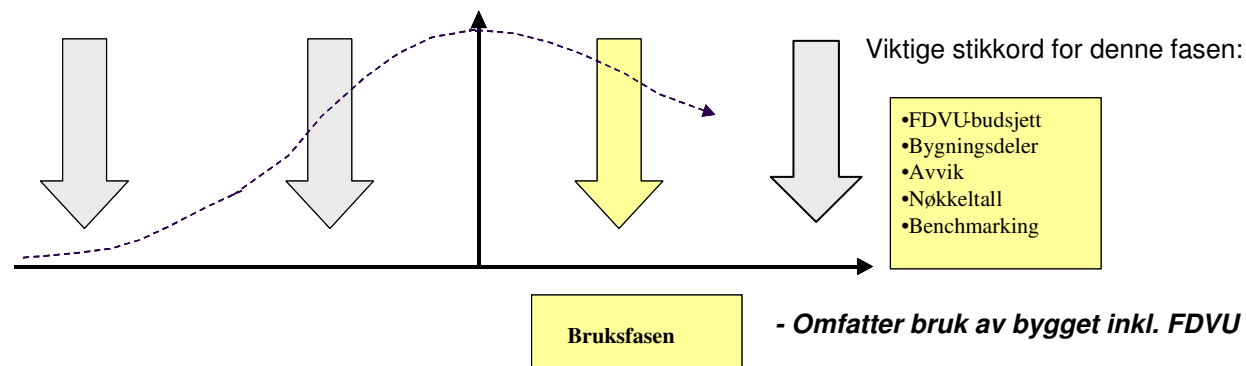
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Generelt

Bruk av LCC i fasen
LCC-eksempel energi

Bruksfasen - Generelt

Produksjonsfasen – omfatter bruk av bygget inkl FDVU slik at bruken blir optimal over tid

- Fasen starter med godkjent produkt fra produksjonsfasen og omfatter daglige og periodiske FDVU-aktiviteter. En vesentlig del vil være oppfølging av alle forutsetninger spesielt innen tilpasningsdyktigheten.
- Muligheter for påvirkning/foreta endringer i denne fasen er begrenset til det som det er tilrettelagt for. Fokus må være støtte til kjernevirksomhetens effektivitet.

Aktørenes roller i denne fasen er:

- Byggeier/tiltakshaver: Påse at bygget forvaltes iht. lover og forskrifter, samt stille krav til økonomioppfølging inkl. benchmarkingsprosesser og strategisk utvikling.
- Forvalter: Gjennomføre i handling det som fremkommer i strategiske utviklingsplaner, organisering av FDVU-aktiviteter, inngå avtaler inkl service leveranse avtaler (SLA), fremskaffe nøkkeltall for støtte til benchmarking og avviks kontroll.
- Bruker: Stille krav som basis for iverksettelse av endringer (utvikling) slik at optimal kjernevirksomhet kan ivaretas/oppnås.

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

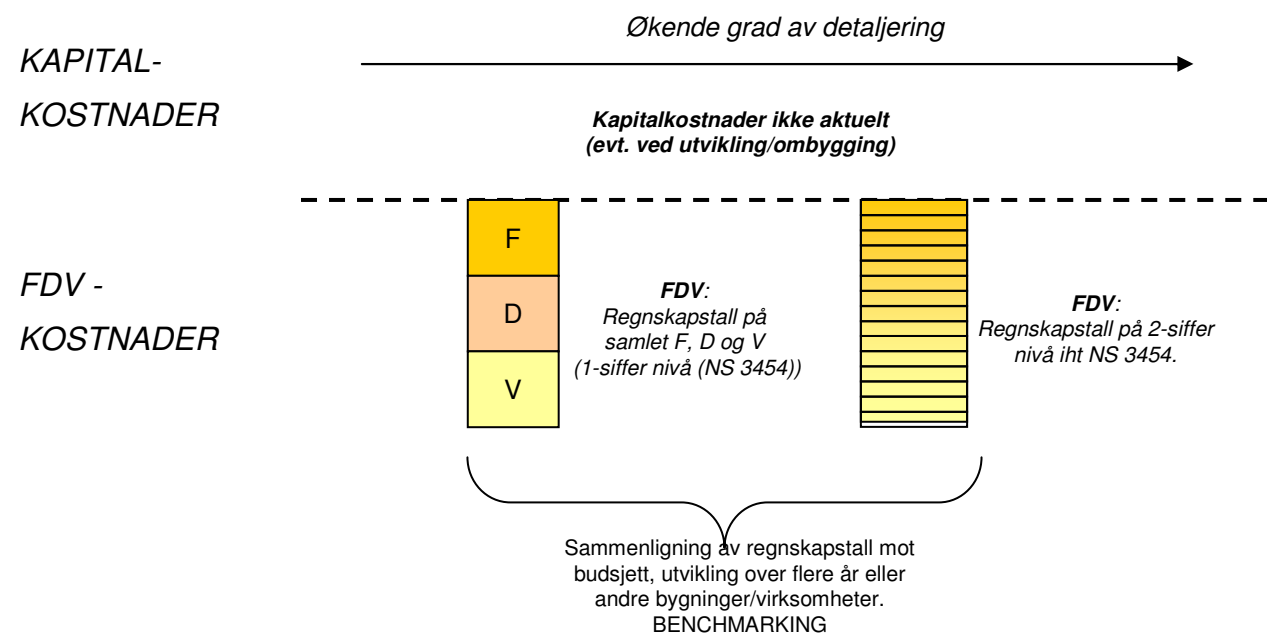
Generelt

Bruk av LCC i fasen

LCC-eksempel energi

Bruksfasen – Bruk av LCC i fasen

Innhenting av FDV-regnskapstall, sammenligning mot budsjett, over flere år eller med andre bygninger/virksomheter. Foreta benchmarkingsprosesser.

- Innhenting og sammenstilling av gode regnskapstall krever god kontering, tilpasset eiendomsforvaltningen, dvs. iht. NS 3454.
- For å sikre god konvertering/interaksjon med øvrig regnskapssystem/kontoplan, kan det kreve spesialtilpasninger.

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

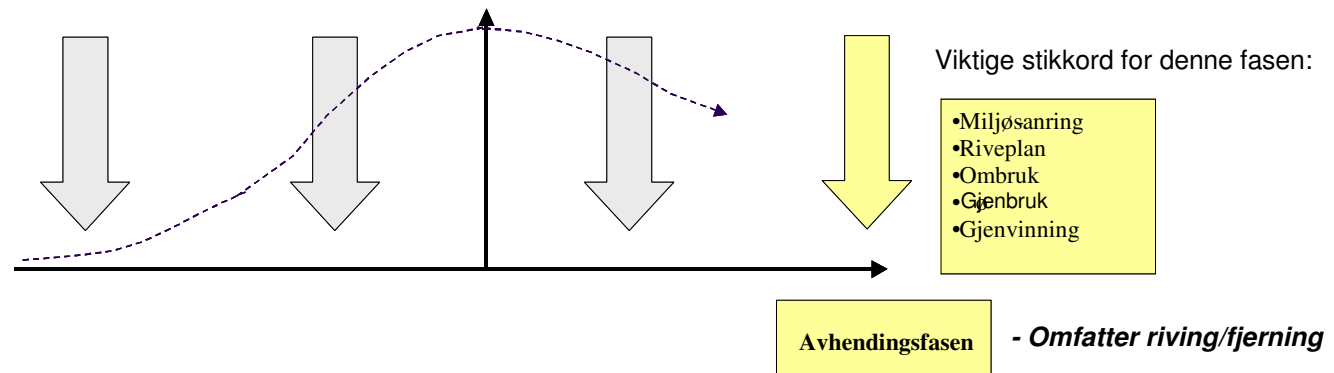
Bruksfasen

Avhendingsfasen

Generelt

Bruk av LCC i fasen
LCC-eksempel energi

Avhendingsfasen - Generelt

Avhendingsfasen – omfatter riving/fjerning av bygningen

- Innledning til denne fasen vil være en kartlegging/vurdering av hvorvidt bygningen har et potensial for annen bruk, dvs. en kartlegging av hvilke ytelser bygningen kan gi sett i forhold til krav fra annen virksomhet. Dette temaet omhandles ikke her, dvs. her omtales avhendingsfasen som rivefase (beslutning om riving er tatt).
- Fasen omfatter miljøkartlegging, miljøsanering og riveplan – riving til alt er fjernet.
- Muligheter for påvirkning er minimal, dvs. kartleggingen/planlegging skal ha som mål å minimalisere avfall til deponi og maksimere avfall til ombruk (byggningskomponenter), gjenbruk (byggningsmaterialer) og gjenvinning (energi)

Aktørenes roller i denne fasen er:

- Byggeier/tiltakshaver: Påse at offentlige og evt. egendefinerte krav oppfylles.
- Rådgivere: Gjennomføre miljøkartlegging og utarbeide riveplaner
- Entreprenører: Gjennomføre saneringsplanen og dokumentere at alle krav er oppfylt.

Dette er LCC

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Generelt

Bruk av LCC i fasen

LCC-eksempel energi

Avhendingsfasen – Bruk av LCC i fasen

LCC i denne fasen påvirkes av hvordan bygningen er satt sammen (rivekompleksitet), omfang av miljøfarlige stoffer (miljøsanering/deponi) og evt. ombruk/gjenbruk/gjenvinningsgevinster

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Energieksempel LCC (1 av 7)

1 2 3 4 5 6 7

Eksempel på bruk av LCC i praksis

Her gis et eksempel på praktisk bruk av LCC-beregninger til vurderinger av ulike energikilder for et tenkt nybygg i [tidligfasen](#). Eksempelen kvantifiserer alle planlagte fremtidige kostnadsparametere ifm. de ulike energikildene, slik at de alternative energikildene kan sammenlignes. Beslutninger om valg av energikilde i et bygg blir med en slik vurdering langt mer begrunnet enn uten en LCC-beregning.

De ulike energikildene i eksempelet er fire ulike alternativer for vannbåren varme (**oljekjel**, **biokjel** fyrst med flis, **varmepumpe** med jordvarme (fjell) og **fjernvarme**), samt **direkte elektrisk** oppvarming (elektriske panelovner). Kostnadsparametere ifm. disse energikildene er sentralutstyr (utstyr i fyrhus, dvs. kjelanlegg, pumper og reguleringsystemer, mv.), sprednett (røranlegg rundt i bygningen), samt lokalutstyr (radiatorer / ovner og termostater i hvert rom).

Metodikken som ligger til grunn er det vesentlige poenget med eksempelet. Tallgrunnlaget i eksempelet er fiktivt, og konklusjonen må følgelig sees i lys av forutsetningen.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

[LCC-eksempel energi](#)

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Energieksempel LCC (2 av 7)

1 2 3 4 5 6 7

Input-data til LCC-beregningen

LCC-beregning for vurdering av ulike energikilder en krever følgende input-data:

1. Kalkulasjonsrente
2. Brukstid på bygget – betraktningstid (se [Livssyklusplanlegging/Levetider](#))
3. Energipriser for ulike energibærere
4. Energibruk til oppvarming (varmt vann, varme, luftbehandling)
5. Virkningsgrader for ulike varmemedier
6. Løpende driftskostnader knyttet til ulike varmemedier (service, etc.)
7. Størrelsen på investeringer i ulike varmemedier
8. Levetid / utskiftningsintervall for ulike varmemedier

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

[LCC-eksempel energi](#)

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Energieksempel LCC (3 av 7)

1 2 3 4 5 6 7

Input-data i energieksempellet (5 alternative energibærere):

Kalkulasjonsrente (justert for antatt fremtidig inflasjon): 5 %

Brukstid for bygget: 60 år (se [Livssyklusplanlegging/Levetider](#))

Brukstiden for bygget er den antatte levetiden til bygget i sin nåværende form.

	Alternativer				
	Oljekjel	Biokjel	Varme-pumpe	Fjern-varme	Direkte elektrisk
Energipris [kr/kWh]	0,5	0,16	0,8	0,7	0,8
Virkningsgrad	0,8	0,8	2,7	0,98	1
Energibruk [kWh/m ²]	100	100	100	100	100
Energibruk [kr/m ²]	63	20	30	71	80
Løpende driftskostnader [kr/m ²]	5	15	10	2	1
Sum driftskostnader (kr/m²)	68	35	40	73	81
Investering sentralutstyr [kr/m ²]	100	150	100	10	
Levetid sentralutstyr [år]	30	15	20	30	
Investering spredenettt og lokalutstyr [kr/m ²]	400	400	400	400	50
Levetid spredenettt og lokalutstyr [år]	30	30	30	30	10
Investering jordvarme (boring i fjell) [kr/m ²]			200		
Levetid jordvarme (boring i fjell) [år]			60		

Merknad: Tallene i eksempelet er kun illustrative.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

[LCC-eksempel energi](#)

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Energieksempel LCC (4 av 7)

1 2 3 4 5 6 7

På grunnlag av input-dataen kan vi gjøre følgende LCC-beregning:

Diskonteringsfaktor:		K. rente	5,00 %	0,78	0,61	0,48	0,38	0,30	0,23	0,18	0,14	0,11	0,09	0,07
		Kostn. pr m2	NV sum pr m2	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55
				Vannbåren - oljekjel										
Investering og utskift. sentralutstyr	30 år	100	123	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0
Investering spredenet / lokalutstyr	30 år	400	493	0	0	0	0	0	400	0	0	0	0	0
Drift	årlig	68	1 278	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338
Sum kostnader	Årskostn.	100	1 894	338	338	338	338	338	838	338	338	338	338	338
Vannbåren - biokjel														
Investering og utskift. sentralutstyr	15 år	150	274	0	0	150	0	0	150	0	0	150	0	0
Investering spredenet / lokalutstyr	30 år	400	493	0	0	0	0	0	400	0	0	0	0	0
Drift	årlig	35	663	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175
Sum kostnader	Årskostn.	76	1 430	175	175	325	175	175	725	175	175	325	175	175

Tabellen over viser et utdrag av LCC-beregningen for energi-eksempelen (kun for oljekjel og biokjel): (Hele tabellen sees på neste side).

For hver av de alternative energikildene finnes størrelsen og levetiden på investeringen i det nødvendige utstyret. Dette forteller oss **når** utstyr vil måtte skiftes ut, og **hvor mye utskiften vil koste** oss. Videre finnes de årlige driftskostnadene forbundet med utstyrene. De fremtidige kostnadene er fordelt utover i tid i cellene i høyre side av tabellen. Øverst på høyre side finnes diskonteringsfaktoren for respektive år.

Med basis i denne informasjonen beregnes nåverdien av alle fremtidige kostnader (NV sum pr m2). Kolonnen **NV sum pr. m2** lister altså opp nåverdien av de ulike kontantstrømmene, og summerer for hver av energikildene.

Sum nåverdi for hver av energikildene er summen av alle fremtidige kostnader forbundet med energikilden, og er direkte sammenlignbart for alle alternativene.

Videre fordeles sum nåverdi for hvert alternativ ut over den aktuelle tidsperioden, og gir oss **årskostnaden** for hver alternative energikilde.

Metodikken for beregningen finner du under [Norsk Standard 3454/Beregningsmodell](#).

Diskonteringsfaktorer finner du under [Norsk Standard 3454/Faktortabeller/Diskonteringsfaktor](#).

Veiledning til praktisk bruk av LCC

Om veiledningen

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

LCC-eksempel energi

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Energieksempel LCC (5 av 7)

1 2 3 4 5 6 7

Tabell for alle energikildene:

		Diskonteringsfaktor: K. rente 5,00 %													
		K. rente	5,00 %	0,78	0,61	0,48	0,38	0,30	0,23	0,18	0,14	0,11	0,09	0,07	
		Kostn. pr m2	NV sum pr m2												
				5	10	15	20	25	30	35	40	45	50	55	
Vannbåren - oljekjel															
Investering og utskift. sentralutstyr	30 år	100	123	0	0	0	0	0	100	0	0	0	0	0	
Investering spredenet / lokalutstyr	30 år	400	493	0	0	0	0	0	400	0	0	0	0	0	
Drift	årlig	68	1 278	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	338	
Sum kostnader	Årskostn.	100	1 894	338	338	338	338	338	838	338	338	338	338	338	
Vannbåren - biokjel															
Investering og utskift. sentralutstyr	15 år	150	274	0	0	150	0	0	150	0	0	150	0	0	
Investering spredenet / lokalutstyr	30 år	400	493	0	0	0	0	0	400	0	0	0	0	0	
Drift	årlig	35	663	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	175	
Sum kostnader	Årskostn.	76	1 430	175	175	325	175	175	725	175	175	325	175	175	
Vannbåren - varmepumpe															
Investering og utskift. sentralutstyr	20 år	100	152	0	0	0	100	0	0	0	100	0	0	0	
Investering spredenet / lokalutstyr	30 år	400	493	0	0	0	0	0	400	0	0	0	0	0	
Investing borrehull fjell	60 år	200	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Drift	årlig	40	750	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	198	
Sum kostnader	Årskostn.	74	1 395	198	198	198	298	198	598	198	298	198	198	198	
Vannbåren - fjernvarme															
Investering og utskift. sentralutstyr	30 år	10	12	0	0	0	0	0	10	0	0	0	0	0	
Investering spredenet / lokalutstyr	30 år	400	493	0	0	0	0	0	400	0	0	0	0	0	
Drift	årlig	73	1 390	367	367	367	367	367	367	367	367	367	367	367	
Sum kostnader	Årskostn.	100	1 895	367	367	367	367	367	777	367	367	367	367	367	
Direkte elektrisk															
Investering spredenet / lokalutstyr	10 år	50	123	0	50	0	50	0	50	0	50	0	50	0	
Drift	årlig	81	1 533	405	405	405	405	405	405	405	405	405	405	405	
Sum kostnader	Årskostn.	87	1 656	405	455	405	455	405	455	405	455	405	455	405	

K. rente = kalkulasjonsrente

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

[LCC-eksempel energi](#)

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

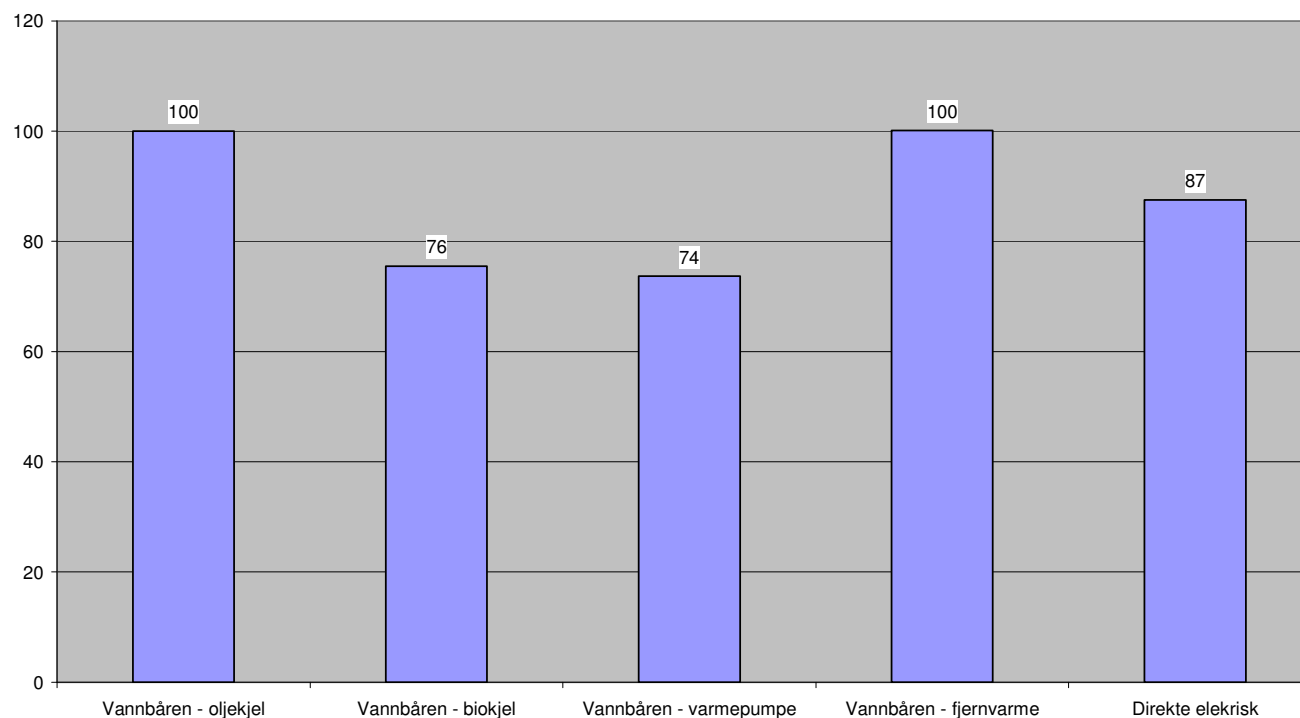
Avhendingsfasen

Energieksempel LCC (6 av 7)

1 2 3 4 5 6 7

Grafisk fremstilling av tabellen på forrige side:

Årskostnader [kr/m²år]

Beregning av eksemplet viser at varmepumpe gir lavest årskostnader i et livsløpsperspektiv på 60 år.

Fjernvarme er i dette eksemplet det mest kostbare alternativet.

NB! Både varmepumpe og biokjel installeres normalt i kombinasjon med andre energibærere. Dette medfører en tilleggskostnad.

Dette er LCC

Bakgrunn

Norsk Standard 3454

Praktisk bruk av NS

Livssyklusplanlegging

Normtall og verktøy

Lover og standarder

Internasjonalt

Referanser

LCC i fasene

[LCC-eksempel energi](#)

Tidligfasen

Produksjonsfasen

Bruksfasen

Avhendingsfasen

Energieksempel LCC (7 av 7)

1 2 3 4 5 6 7

Følsomhetsberegninger

Etter etablering av en LCC-kalkulasjon kan tallgrunnlaget justeres i en følsomhetsanalyse. I følsomhetsanalysen kan ulike variabler varieres, og konsekvensen synliggjøres i LCC-kalkylen.

Et eksempel på en følsomhetsanalyse er vist under. Alle energiprisene i beregningen er økt med 60 %. En økning på nøyaktig 60 % på alle energikildene er nok ikke realistisk. Følsomhetsanalysen er imidlertid likevel interessant, fordi den viser at prisendringen favoriserer energibæreren med lavest relative energikostnader, nemlig biokjel med flis.

Årskostnader med 60% økte energikostnader [kr/m²år]

